

गणेश दर्शन स्पर्धा २०२६

● श्री. संदीप जाधव, मु.पो. कुरुळ, ता. अलिबाग

● चोल तुलाडदेवी येथील संतोष म्हात्रे यांनी श्री गणेशाची केलेली फुलांमध्ये सजावट. (छायाचित्र : सुरेश खडपे)

● चोल तुलाडदेवी येथील श्री. सुरेंद्र म्हात्रे रायगड जिल्हा प्रमुख (उबाळा) यांचे इथली श्री गणरायाची भव्य मूर्ती. (छायाचित्र : सुरेश खडपे)

● श्री. प्रमोद चंद्रकांत कवळे, मु. परहूर, ता. अलिबाग यांच्या घरातील गणपतीचा मुंदकांड रामायणातील अध्याय क्र. ५ मधील हनुमंताच्या पराक्रमावर आधारित साकारलेला आकर्षक देखावा. (छायाचित्र : अब्दुल सोगावकर)

● कु. प्रथम नितेश कडु, मु. धोकवडे नंबर २, ता. अलिबाग यांच्या निवासस्थानी विराजमान गणराज. (छायाचित्र : अब्दुल सोगावकर)

● तुषार गजानन कवळे, आवास

● प्राथमिक शाळेचे सेवानिवृत्त शिक्षक ह.बा. ठाकूर गुरुजी यांच्या चित्रने (घुळपाडा) येथील निवासस्थानात विराजमान गणपती बाप्पा व आकर्षक सजावट. (छायाचित्र : काव्य म्हात्रे)

● श्री. संकेत ठाकूर यांच्या निवासस्थानी विराजमान गणपती बाप्पाचे दर्शन घेताना. श्री. प्रतिक भालचंद्र खारकर (शंकाप पुरोगामी युवक संघटना सदस्य बामणगाव)

● श्री. शैलेंद्र शेळके यांच्या निवासस्थानी विराजमान गणपती बाप्पाचे दर्शन घेताना. श्री. प्रतिक भालचंद्र खारकर (सामाजिक कार्यकर्ते बामणगाव)

● चोल चंपावती आळी येथील ऋग्वेद विश्वास जोशी कोकण वाडा पुर्ण पुढा वार पर्यावरण पुर्ण आणि मनमोहक सजावट केले. (छायाचित्र सुरेश खडपे)

● सुर्यकांत हरिभाऊ म्हात्रे खोपटे (कचेर पाडा) उरण यांच्या निवासस्थानी स्थानापन्न करण्यात आलेले गणराय. (छायाचित्र : दिनेश पवार)

● थेरोंडा डोऱ्यांची वाडी येथील चोलकरांचा विघ्नहर्ता असा भव्य देखावा साजरा केलाय, सौ. मंदा पंढरीनाथ चोलकर आणि परिवार. (छायाचित्र : सुरेश खडपे)

रसायनीत गौरी गणपतींना निरोप

। रसायनी । प्रतिनिधी ।

‘गणपती बाप्पा मोरया, पुढच्या वर्षी लवकर या’, ‘गौरी माते की जय’, ‘हर हर महादेव’ अशा जयघोषांनी रसायनी परिसर शनिवारी भक्तीमय वातावरणात दुमुमुनू गेला. पाच दिवसांच्या गणपतीसह गौराईला भाविकांनी वाजतागजत आणि भक्तीभावाने निरोप दिला.

गौराईला विसर्जनासाठी नेत असताना मोहोपाडा बाजारपेठेतील श्री दत्त मंदिर परिसरात ग्रामस्थ, विशेषतः महिलांनी गौराईसमोर पारंपरिक ढोलाच्या तालावर नृत्य सादर करून उत्साहात सहभाग घेतला. मोहोपाडा गावातील पाच दिवसांच्या गणरायाला निरोप देण्यासाठी सकाळपासूनच भाविकांमध्ये उत्साहाचे वातावरण होते. दुपारी तीननंतर ढोल-ताशांचा गजर, भजन-कीर्तन आणि ‘गणपती बाप्पा मोरया’च्या जयघोषात गणरायाच्या मूर्ती विसर्जनासाठी नेण्यात आल्या. मोहोपाडा तलाव, रिस पूल, रिसवाडी पूल, काळणवाडी नदीपात्र, पाताळगंगा नदीपात्र, रसेश्वर मंदिराजवळील पूल, वावेघर गणेश घाट, वाशिवाली गणेश घाट, कासप गणेश घाट, अनेकांच्या डोळ्यांत अश्रू

तरळले होते. ढोल-ताशांचा गजर, फुलांचा वर्षाव आणि ‘पुढच्या वर्षी लवकर या’च्या जयघोषात गणरायाला निरोप देण्यात आला. त्यामुळे संपूर्ण परिसर भक्तीमय आणि भावनिक वातावरणाने भारावून गेला होता. रसायनी परिसरातील मोहोपाडा तलाव, रिस पूल, रिसवाडी पूल, काळणवाडी नदीपात्र, पाताळगंगा नदीपात्र, रसेश्वर मंदिराजवळील पूल, वावेघर गणेश घाट, वाशिवाली गणेश घाट, कासप गणेश घाट, गुळसुंदे नदी, सावळे तलाव, कांबे

पूल, बारवाडी पूल आदी ठिकाणी गौरी गणपतीचे भक्तिभावाने विसर्जन करण्यात आले. विसर्जनाच्या वेळी कोणताही अनुचित प्रकार घडू नये आणि भाविकांची सुरक्षितता अबाधित राहावी, यासाठी प्रशासनाच्या वतीने विशेष खबरदारी घेण्यात आली होती. रसायनी पोलीस ठाण्याचे अधिकारी व कर्मचारी, हेलप फाऊंडेशनचे स्वयंसेवक, अग्निशमन दलाचे जवान तसेच ग्रामपंचायतीचे कर्मचारी विविध विसर्जन घाटांवर उपस्थित होते. यावेळी प्रत्येक विसर्जन घाटावर निर्माल्य कलश

उभारण्यात आले होते. खालापूरचे पोलीस अधिकाारी डॉ. विशाल नेहुल तसेच रसायनी पोलीस ठाण्याचे वरिष्ठ पोलीस निरीक्षक अभिजीत भुजबळ यांच्या मार्गदर्शनाखाली विविध विसर्जनस्थळी मोठा पोलीस बंदोबस्त तैनात करण्यात आला होता. गर्दीचे नियोजन, वाहतूक नियंत्रण, विसर्जन प्रक्रिया आणि भाविकांच्या सुरक्षिततेवर पोलिसांकडून विशेष लक्ष ठेवण्यात आले. रात्री उशीरापर्यंत भाविक विसर्जन करत होते.

निर्माल्य संकलनातून पर्यावरण संवर्धन

। पाताळगंगा । प्रतिनिधी ।

डॉ. श्री. नानासाहेब धर्माधिकारी प्रतिष्ठान, रेवडंडा यांच्या माध्यमातून तसेच महाराष्ट्र भूषण डॉ. श्री. आप्पासाहेब धर्माधिकारी तसेच सचिनदादा धर्माधिकारी यांच्या मार्गदर्शनाखाली गौरी-गणपती उत्सवानिमित्त पर्यावरण संवर्धनाचा उपक्रम राबविण्यात येत आहे. या निर्माल्य वस्तुपासून खत निर्मितीचा उपक्रम हाती घेण्यात आला आहे. गणेशोत्सवात गणरायाला अर्पण करण्यात येणारे हार, फुले, फळे तसेच अन्य निर्माल्य नदी, तलाव अथवा पाण्यात विसर्जित न करता, प्रतिष्ठानच्या माध्यमातून ठिकठिकाणी ठेवण्यात आलेल्या पर्यावरण कलशामध्ये टाकण्याचे आवाहन श्रीसदस्यांकडून करण्यात आले आहे. घरगुती तसेच सार्वजनिक गणेश मंडळांनी या उपक्रमात सहभागी होऊन निर्माल्याचे योग्य संकलन करावे, असे सांगण्यात आले. खालापूर तालुक्यातील वणी येथे लागवड करण्यात आलेल्या वृक्षांसाठी या संकलित निर्माल्यापासून सेंट्रिय खताची निर्मिती करण्यात येणार आहे. या खताचा उपयोग वृक्षांच्या वाढीसाठी केला जाणार आहे. निर्माल्याचे योग्य व्यवस्थापन होऊन जलप्रदूषणास आळा बसण्यास मदत होणार असून, पर्यावरणाचा समतोल राखण्यास हातभार लागणार आहे.

क्रुशीवर

प्रवेश मूल्य २०० रु. (फोटो काढण्याचे मूल्य वेगळे आकारले जाईल.)

गणेश दर्शन स्पर्धा २०२६

स्पर्धेचे स्वल्प

आपण आमच्याकडे पाठविलेल्या गणपतीच्या फोटोला 'क्रुशीवर' मध्ये प्रसिद्धी दिली जाईल.

स्पर्धा १५ सप्टेंबर ते २४ सप्टेंबर २०२६ या कालावधीत घेतली जाईल.

फोटो पाठविण्याची वेळ स. ११.०० ते संध्या. ५.०० वा. पर्यंत.

स्थळासाठी फोटो तुम्ही क्रुशीवर कार्यालय, वेव्ही किंवा krushivalganesh@gmail.com या इमेलवर पाठवा अधिक माहितीसाठी संपर्क : 8975816900/9175708906

सुरेश खडपे (चौल) : ९९२२०५४०६	सुरीश नाडरे (मुळक) : ९४२३३७०२४२	राजू नेवासेकर (मुळक) : ९९१६२३८८८८	सत्यप्रसाद आढार (रोहा) : ८८८३४२०१११
जीवन माटीस (भाकवड) : ७७६६८८८८८८	समीर सिसुड (श्रीवर्धन) : ९८८९२२२८३५	सुनील ठाकूर (उरण) : ८१०८९२२४५५	अबुल सोगावकर (सोगाव) : ९९६०८८८८३३
संजय गायकवाड (कर्त) : ९४२३३७०१००	दाता मारे : (विवेक) : ७२०८७७८०५	मुक्ता खान (पेण) : ८८०५२४५५५	मोघा चौलेकर (मुळक) : ९२००१६३३३
समीर मालोडे (अलिबाग) : ९४२३३७०३६१	जुनेद ताम्बीळी (महाड) : ८४९९९२४६२	अल्ताफ चौलेकर (रोहा) : ८८०५२४५५५	वैशाली मळवारी (पेण) : ८८८३३३४५५
मुकुंद संजय (मायेरा) : ७७०७७७७७७७	श्रीनिवास जालकर (पोलादपूर) : ९६६५२४९९५	सिद्धी दाखिणकर (माणगाव) : ७७९९३३३३३	मोहा पवार (नागोळी) : ९२२५७०००३७
अमित गवळे (वेणगाव) : ९६८९९५४२२४	श्रीकांत कुलकर्णी (सोलापूर) : ९८८०८०८०८०	मोहा पवार (नागोळी) : ९२२५७०००३७	
नंदकुमार मरेडे (खोब) : ८३०८८८८२२९	कांता हावळे (नेळ) : ९२०९२३८०६९	भूषण सुतार (सुगावड) : ८८९९६६६०५८	
सतीश शेळ (माणगाव) : ९४२३३८९०६९			

विश्वगुरूंनी बारा वर्षांत काय दिवे लावले?

मोझेव

२०१४ मध्ये नरेंद्र मोदी पहिल्यांदा पंतप्रधान झाल्यानंतर काही महिन्यांतच जम्मू-काश्मीरमध्ये विनाशकारी पूर आला होता. त्यावेळी मोदींनी देशवासियांना आवाहन केले होते की, माझा वाढदिवस साजरा करू नका; त्याऐवजी आपला वेळ आणि संसाधने जम्मू-काश्मीरमधील पूरग्रस्तांच्या मदतकार्यासाठी समर्पित करा.

बारा वर्षांनंतर देशामध्ये बेरोजगारी, महागाई, नैसर्गिक आपत्ती, भ्रष्टाचार, पेपरफुटी, शेतकरी, छोटे-मोठे व्यापारी आणि तरुणांच्या आत्महत्येा असे अनेक प्रश्न गंभीर बनले आहेत. अनेक राज्ये नैसर्गिक आपत्तीशी झुंजत आहेत. देशांतर्गत अनेक प्रश्न निर्माण झाले आहेत. परराष्ट्र धोरणाबाबतही विरोधकांकडून प्रश्न उपस्थित केले जात आहेत. रुष्याचे डॉलरच्या तुलनेतील अवमूल्यन हा देखील चर्चेचा विषय बनला आहे.

अशा परिस्थितीत महासत्ता होण्याचे स्वप्न दाखवणाऱ्या ‘विश्वगुरू’च्या जन्मदिवसानिमित्त ‘आशीर्वादचा दिवा’ लावण्यासाठी शासकीय यंत्रणा आणि सामाजिक संसाधनांचा वापर करण्यावरून प्रश्न उपस्थित होत आहेत. ‘सेवा संकल्प’ अभियानाच्या माध्यमातून देशातील अनेक भागांत हा उपक्रम राबवण्यात आला. हरियाणासह अनेक राज्यांच्या अधिकृत निवेदनांत ‘आशीर्वादचा दिवा’ हा पंतप्रधानांच्या सार्वजनिक जीवनातील २५ वर्षांना अभिवादन करण्याचा उपक्रम असल्याचे सांगण्यात आले आहे.

मात्र जनतेचा साधा सवाल आहे या आशीर्वादच्या दिव्याने देशातील बेरोजगारी, महागाई, पेपरफुटी, शेतकऱ्यांचे प्रश्न, नैसर्गिक आपत्ती आणि वाढती सामाजिक अस्वस्थता यांचा अंधार दूर होणार आहे का? या दिव्याने किती दिवे लावले म्हणून आता हा दिवा विज्ल्याशिवाय राहणार नाही, असे लोक उघडपणे बोलू लागले आहेत. ‘विश्वगुरू’ आणि त्यांच्या समर्थकांना ही अवदसा का आठवली, हा प्रश्नही उपस्थित केला जात आहे.

बिहारमधील पूरग्रस्तांची स्थिती

जयप्रकाश नारायण मार्गावर आशीर्वादचा दिवा कार्यक्रम

बालाघाट येथे मृत्युचुकी पडलेले बालक

पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या संदर्भात गेल्या काही वर्षांत गोदी माध्यमांच्या माध्यमातून जी प्रतिमा उभी करण्यात आली, तिच्याविषयीही आता प्रश्न निर्माण होत आहेत. ‘ऑपरेशन सिंदूर’ नंतर भारत-पाकिस्तान संघर्ष माझ्या फोनमुळे थांबला, असा दावा अमेरिकेचे राष्ट्राध्यक्ष डोनाल्ड ट्रम्प यांनी अनेकदा केला. त्यावर पंतप्रधान मोदींची भूमिका काय होती, याबाबत विरोधकांनी प्रश्न उपस्थित केले. इराण युद्धाच्या पार्श्वभूमीवर ट्रम्प प्रशासनाकडून भारतावर टॅरिफ लावण्याच्या धमक्या, तसेच भारताने कोणालाकडून तेल खरेदी करावे याबाबतचे दबावाचे राजकारण यावरही विरोधकांनी प्रश्न उपस्थित केले.

याच पार्श्वभूमीवर अमेरिकेच्या प्रतिनिधीगृहाने रशियाकडून तेल खरेदी करणाऱ्या देशांवर १०० टक्क्यांपर्यंत टॅरिफ लावण्याचा अधिकार अमेरिकेच्या राष्ट्राध्यक्षांना देणारे विधेयक मंजूर केले. भारतावर तत्काळ १०० टक्के टॅरिफ लागू झाला आहे, असे म्हणणे योग्य ठरणार नाही; मात्र या तरतुदीमुळे भारतासमोर निर्माण झालेल्या व्यापार आणि ऊर्जा सुरक्षेच्या प्रश्नांकडे दुर्लक्ष करता येणार नाही. याच काळात सोशल मीडियावर ‘५६ इंच छाती’ या राजकीय प्रतिमेची खिल्ली

उडवली जात असल्याचेही दिसून आले. पेपरफुटी आणि तरुणांचा संताप

पंतप्रधानपदाची शपथ घेतल्यानंतर दरवर्षी मोठ्या प्रमाणावर रोजगार निर्माण करण्याच्या घोषणा झाल्या; मात्र रोजगाराचा प्रश्न आजही तरुणांसमोर गंभीरपणे उभा आहे.

शासकीय नोकरीसाठी होणाऱ्या परीक्षाकेंद्र सरकारच्या असोत किंवा राज्य सरकारच्यापेपरफुटी हा गेल्या काही वर्षांतील तरुणांना भेडसावणारा गंभीर प्रश्न ठरला आहे. पेपरफुटीच्या अनेक घटनांमुळे तरुणांमध्ये असंतोष निर्माण झाला. आपल्या भविष्याशी खेळ होत असल्याची भावना अनेक विद्यार्थ्यांमध्ये निर्माण झाली.सह विविध परीक्षांच्या पारदर्शकतेबाबतही प्रश्न उपस्थित झाले. याच काळात अभिजीत दिपके यांच्या नेतृत्वाखाली ‘काँकरोच जनता पार्टी’ या नावाने एक उपरोधिक युवा आंदोलन उभे राहिले. जंतर-मंतरवरील आंदोलनाला विद्यार्थ्यांचा आणि तरुणांचा मोठा प्रतिसाद मिळाला.

सर्वोच्च न्यायालयाचे सत्ययाधीश न्यायमूर्ती सूर्यकांत यांच्या ‘काँकरोच’ या उल्लेखावरूनही मोठा दाव निर्माण झाला होता. मात्र नंतर त्यांनी हे वक्तव्य बनावट

कायद्याच्या पदव्या घेऊन व्यवसायात आलेल्या व्यक्तींच्या संदर्भात होते, सर्व तरुणांच्या संदर्भात नव्हते, असे स्पष्ट केले. त्यामुळे हा संदर्भ लिहिताना तो तसाच स्पष्टपणे मांडणे आवश्यक आहे.

अभिजीत दिपके यांच्या आंदोलनाने सोशल मीडियावर तरुणांच्या प्रश्नांना मोठ्या प्रमाणावर व्यासपीठ मिळवून दिले. जंतर-मंतरवरील आंदोलनाने बेरोजगारी, पेपरफुटी आणि शिक्षणव्यवस्थेतील पारदर्शकतेच्या प्रश्नांकडे देशाचे लक्ष वेधले. पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या विरोधात सोशल मीडियावर एखादी पोस्ट आली की समर्थकांची मोठी ऑनलाइन प्रतिक्रिया उमटत असे. मात्र युवा आंदोलनानंतर सोशल मीडियावरील चर्चेचे स्वरूप बदलल्याचे जाणवले. ‘काँकरोच जनता पार्टी’च्या माध्यमातून तरुणांनी सरकारला थेट प्रश्न विचारण्याची भूमिका घेतली.

प्रतिमा आणि वास्तव यांच्यातील अंतर

गेल्या बारा वर्षांत नरेंद्र मोदी यांची एक विशिष्ट प्रतिमा तयार करण्यात आली. मात्र आंदोलन, सोशल मीडिया आणि तरुणांच्या प्रश्नांनी त्या प्रतिमेच्या पलिकडील वास्तवावर चर्चा सुरू केली आहे.

देशातील कोणतीही नैसर्गिक आपत्ती असो, रेल्वे दुर्घटना असो, राजकीय किंवा धार्मिक संघर्ष असो मनुष्याहानी आणि वित्तहानी झालेल्या अनेक प्रसंगी पंतप्रधानांनी संबंधित पीडितांची प्रत्यक्ष भेट का घेतली नाही, हा विरोधकांकडून उपस्थित केला जाणारा प्रश्न आहे. विशेषतः मणिपूरमधील हिंसाचारानंतर विस्थापित नागरिकांच्या स्थितीबाबत केंद्र सरकारच्या भूमिकेवर सातत्याने प्रश्न उपस्थित झाले आहेत. २०२३ पासून सुरू असलेल्या संघर्षांमुळे मोठ्या संख्येने लोक विस्थापित झाले आहेत आणि मदतछावण्यांतील परिस्थितीबाबतही प्रश्न उपस्थित झाले आहेत.

मणिपूर असो, नैसर्गिक आपत्ती असो किंवा इतर संकटेसंकटकाळात सत्तेतील सर्वोच्च नेतृत्वाने पीडितांच्या वेदना प्रत्यक्ष समजून घेण्यासाठी घटनास्थळी जाणे

अपेक्षित आहे, अशी लोकशाहीतील सामान्य भावना आहे. त्यामुळे ‘आशीर्वादचा दिवा’ लावण्यापेक्षा संकटात सापडलेल्या नागरिकांच्या घरात आशेचा दिवा कधी लागणार, हा प्रश्न अधिक महत्त्वाचा आहे. एकीकडे दिव्यांचा झगमगाट, दुसरीकडे पुरग्रस्तांचे अंधारलेले जीवन

मध्य प्रदेशातील बालाघाटमध्ये आदिवासी समाजातील मुलांच्या मृत्यूचा प्रश्नही सध्या चर्चेत आहे. उपलब्ध वृत्तानुसार मे-जून २०२६ पासून बालाघाटच्या दुर्गम भागात किमान २५ आदिवासी मुलांचा मृत्यू झाल्याचे वृत्त आले असून, कुपोषण, संसर्गजन्य आजार आणि आरोग्यसेवेच्या मर्यादा

याबाबत प्रश्न उपस्थित झाले आहेत. या प्रकरणी मध्य प्रदेश उच्च न्यायालयाने राज्य सरकारकडून उत्तर मागितले आहे.

एकीकडे अशा घटना घडत असताना दुसरीकडे उज्जैनमध्ये १७ सप्टेंबरला ३३.२७ लाख दिवे लावून मोठा दीपोत्सव करण्यात आला. उपलब्ध वृत्तानुसार या कार्यक्रमात सुमारे २५ हजार स्वयंसेवक सहभागी झाले होते आणि ‘आशीर्वादचा दिवा’ही प्रज्वलित करण्यात आला.

प्रश्न दिवा लावण्याचा नाही; प्रश्न प्राधान्यक्रमाचा आहे. एका बाजूला कोट्यवधी रुपयांच्या खर्चाचे भव्य कार्यक्रम आणि दुसऱ्या बाजूला उपासमार, कुपोषण, पूर, बेरोजगारी आणि आरोग्याच्या मूलभूत सुविधांसाठी झगडणारा सामान्य नागरिक या विरोधाभासाकडे जनतेने पाह नये का? बिहारमध्ये पुरस्थिती निर्माण झालेली असताना सरकारी यंत्रणेच्या माध्यमातून झगमगाटी दीपोत्सव साजरा होत असेल आणि त्याच वेळी पूरग्रस्त नागरिक मदत छावण्यांमध्ये मूलभूत सुविधांसाठी झगडत असतील, तर त्या झगमगाटाकडे प्रसन्न नजरे पाहणे स्वाभाविक आहे. पेट्रोल-डिझेल वाचवा, खाद्यतेल कमी वापरा आणि राष्ट्रभक्ती सिद्ध करा? आंतरराष्ट्रीय संघर्षांच्या पार्श्वभूमीवर तेलाच्या किमती आणि ऊर्जा सुरक्षेचे प्रश्न

गंभीर झाले आहेत. अशा वेळी जनतेने पेट्रोल-डिझेलची बचत करावी, तसेच खाद्यतेलाच्या वापराबाबतही काटकसर करावी, असे आवाहन केले जात असेल, तर सामान्य नागरिकांचा प्रश्न आहे काटकसरीचा हा संदेश सत्ताधाऱ्यांच्या भव्य सार्वजनिक कार्यक्रमांनाही लागू होणार आहे का? देशातील सामान्य नागरिकाने प्रत्येक थेंब तेलाचा हिशेब करायचा आणि दुसरीकडे हजारो-लाखी दिव्यांसाठी मोठ्या प्रमाणावर तेल जाळायचे, हा विरोधाभास जनतेला खटकणार नाही का?

संजय टाकळगव्हाणकर

वडनेरपासून वाराणसीपर्यंत आणि इतर शहरांतून ‘आशीर्वाद रंती’सारखे कार्यक्रम आयोजित करून मोठ्या प्रमाणावर प्रवास केला जात असेल, तर त्यासाठी लागणाऱ्या इंधनाचा आणि शासकीय यंत्रणेच्या वापराचा खर्चही जनतेच्या चर्चेचा विषय होणे स्वाभाविक आहे.

रोम जळत असताना निरो बासरी वाजवत होता, अशी इतिहासातील उपमा अशा प्रसंगी आठवते. देशातील गंभीर प्रश्नांच्या पार्श्वभूमीवर ‘आशीर्वादचा दिवा’ हा कार्यक्रम त्याच प्रकारचा विरोधाभास निर्माण करतो आहे का, हा प्रश्न जनता विचारत आहे.

वाढदिवसाच्या सोहळ्यात दोन महत्त्वाच्या घटना

पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या जन्म दिवसाच्या आसपास दोन घटना विशेष चर्चेत आल्या. एक म्हणजे अमेरिकेच्या संसदेत भारतासह रशियन तेलाच्या प्रमुख आयातदार देशांवर १०० टक्क्यांपर्यंत टॅरिफ लावण्याचा अधिकार देणारे विधेयक मंजूर झाले. दुसरी म्हणजे जंतर-मंतरवरील काँकरोच जनता पार्टीच्या आंदोलनादरम्यान अल्पवयीन कार्यकर्त्यांच्या वडिलांवर हल्ला केल्याचा प्रकरणातील स्वातंत्र्य भारद्वाज यांना दिल्लीतील न्यायालयाने तीन आठवड्यांचा अंतरामे जाामी दिला.

या दोन्ही घटनांचा आणि ‘सेवा संकल्प’ कार्यक्रमाचा थेट संबंध जोडताना पुराव्यांची काळजी घेणे आवश्यक आहे; मात्र या घटनांनी निर्माण केलेले राजकीय आणि सामाजिक प्रश्न नक्कीच चर्चेचे विषय बनले आहेत.

आशीर्वादचा दिवा की प्रश्नांचा अंधार?

पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांची पूर्वीची प्रतिमा पुन्हा उभी करण्याचा प्रयत्न ‘आशीर्वादचा दिवा’ आणि ‘सेवा संकल्प’ अभियानातून होत आहे, अशी टीका विरोधकांकडून होत आहे. मात्र प्रतिमा ही केवळ प्रचारातून निर्माण होत नाही; ती नागरिकांच्या अनुभवातूनही तयार होते.

बारा वर्षांच्या सत्तेनंतर बेरोजगार तरुणांच्या हाताला काम, शेतकऱ्याला सुरक्षित उत्पन्न, पूरग्रस्ताला मदत, कुपोषित मुलाला पनीर-आरोग्य, विद्यार्थ्याला पारदर्शक परीक्षा आणि सामान्य नागरिकाला महागाईपासून दिलासा मिळणे हा खरा ‘आशीर्वादचा दिवा’ नाही का? दिवे लावून एखाद्या व्यक्तीच्या दीर्घायुच्याची कामना करणे हा नागरिकांचा अधिकार आहे. पण त्याच नागरिकांना सत्ताधाऱ्यांना प्रश्न विचारण्याचाही तेवढाच अधिकार आहे.

म्हणूनच आज जनतेचा सवाल आहे आशीर्वाद कसला? बारा वर्षांत काय दिवे लावले?

आणि जर खरोखर देशाला प्रकाशमान करायचे असेल, तर लाखो दिव्यांपेक्षा बेरोजगार तरुणांच्या आयुष्यात रोजगाराचा एक दिवा, शेतकऱ्याच्या घरात सुरक्षित उत्पन्नाचा एक दिवा, पूरग्रस्तांच्या घरात आशेचा एक दिवा आणि उपेक्षित मुलाच्या आयुष्यात शिक्षणाचा एक दिवा लावणे अधिक महत्त्वाचे नाही का? ‘जो बूंद से गई, वह हौद से नहीं आती’, अशी हिंदीतील म्हण आहे. गेल्या बारा वर्षांत निर्माण झालेल्या प्रतिमेला आता केवळ एका दिव्याच्या झगमगाटाने दिल्लीतील न्यायालयाने तीन आठवड्यांचा शेवटी जनतेलाच घ्यायचा आहे. ●

आजचे जीवन वेगाने बदलत आहे. माहिती वाढली, साधने वाढली, संधी वाढल्या; पण या सगळ्या वाढीबरोबर मनाची शांतता वाढली आहे का, हा विचार करण्याची वेळ आली आहे. विद्यार्थी अभ्यास, परीक्षा आणि करिअरच्या चिंतेत जगतो; पालक मुलांच्या भविष्याची काळजी करत असतो; तर शिक्षक शैक्षणिक आणि प्रशासकीय जबाबदाऱ्यांच्या वाढत्या व्यापात स्वतःशी संवाद साधण्याची संधी हरवून बसतो. अशा परिस्थितीत शिक्षणाने माणसाला केवळ बाह्य जगाशी जुळवून घेण्याचे प्रशिक्षण न देता स्वतःच्या अंतर्मनाला समजून घेण्याची आणि सजगपणे जगण्याची दृष्टी देणे आवश्यक आहे. त्याकरिता खालील महत्त्वाची जाणिवांची रुजवणूक विद्यार्थ्यांमध्ये विद्यार्थ्यांमध्ये वाढीस लागणे आवश्यक आहे

१. स्थिरतेची जाणीव

ः थांबणे म्हणजे मागे जाणे नव्हे

आजच्या जीवनात प्रत्येक क्षण उत्पादक असला पाहिजे, सतत काहीतरी केले पाहिजे, अशी मानसिकता निर्माण झाली आहे. मात्र मनाला सतत धावत ठेवले तर विचारांची स्पष्टता कमी होते आणि भावनिक थकवा वाढतो. म्हणूनच काही क्षण शांत राहण्याची सवय ही विलासिता नसून मानसिक आरोग्याची गरज आहे. विद्यार्थ्याने अभ्यासापूर्वी काही क्षण शांत बसून मन एकाग्र करावे, शिक्षकाने वर्गात जाण्यापूर्वी स्वतःला स्थिर करावे आणि पालकांनी मुलाच्या एखाद्या चुकीवर तत्काळ प्रतिक्रिया देण्याऐवजी क्षणभर थांबावे. या छोट्याशा थांब्यात मनाला स्वतःकडे पाहण्याची संधी मिळते. स्थिरता म्हणजे कृतीचा अभाव नव्हे; योग्य कृतीपूर्वी मनाची केलेली तयारी होय.

२. वर्तमानाची जाणीव :-

जीवन ‘आता’ घडत असते

आपले मन अनेकदा भूतकाळातील चुका आणि भविष्यकाळातील चिंतेमध्ये अडकलेले असते. विद्यार्थी कालच्या कमी गुणांचा विचार करत राहतो किंवा उद्याच्या परीक्षेची भीती बाळगतो. पालक मुलाच्या भविष्यातील करिअरची चिंता करताना त्याच्याशी आज घडणारा संवाद गमावतात. शिक्षकही पुढील कामांच्या विचारात वर्गातील वर्तमान क्षणांकडे दुर्लक्ष करू शकतो. परंतु जीवनाचा प्रत्यक्ष अनुभव केवळ वर्तमानातच घेता येतो. अभ्यास करताना अभ्यासात, संवाद करताना संवादात आणि शिकवताना विद्यार्थ्यांमध्ये पूर्णपणे उपस्थित राहणे ही एकाग्रतेची खरी सुरुवात आहे. आजचा क्षण जागरूकपणे जगला तर उद्याची दिशा अधिक स्पष्ट होते.

३. विचारांकडे साक्षीभावाने पाहणे

ः प्रत्येक विचार म्हणजे सत्य नसते

मनात असंख्य विचार निर्माण होत असतात. “मला हे जमत नाही”, “मी इतरापेक्षा कमी आहे”, “माझे मूल मागे पडत आहे”, “हा विद्यार्थी कधीच सु-धारणार नाही” असे विचार अनेकदा क्षणिक अनुभवांमधून निर्माण होतात. परंतु विचार आणि सत्य यांच्यात अंतर असते. विद्यार्थ्याने

स्वतःपासून स्वतःकडे : शांततेतून जागृतीकडे जाणारा शिक्षणप्रवास

“मला गणित जमत नाही” या विचाराऐवजी “मला अजून सरावाची गरज आहे” असे पाहिले तर त्याच विचाराची दिशा बदलते. पालकांनी मुलाच्या एका अपयशावरून त्याच्या क्षमतेचा अंतिम निर्णय घेऊ नये. शिक्षकांनी एखाद्या विद्यार्थ्याच्या चुकीवरून त्याचे संपूर्ण व्यक्तिमत्त्व ठरवू नये. विचारांना दाबण्याची गरज नाही; त्यांच्याकडे शांतपणे पाहण्याची सवय निर्माण करणे आवश्यक आहे. विचारांवर नियंत्रण मिळवण्यापेक्षा विचारांकडे सजगपणे पाहण्याची क्षमता अधिक महत्त्वाची आहे.

४. अहंकारापासून अंतर : ‘मी

बरोबर’पेक्षा ‘आपण समजून घेऊं

अहंकार म्हणजे केवळ स्वतःचा मोठेपणा नव्हे; तर प्रत्येक वेळी आपलेच मत योग्य असावे, आपल्याशी कोणी असहमत होऊ नये आणि आपल्याला कोणी प्रश्न विचारू नये, ही मानसिकताही अहंकाराचाच एक भाग आहे. शिक्षणाच्या क्षेत्रात ही वृत्ती न्यायाना कमकुवत करू शकते. शिक्षकाने विद्यार्थ्याचा प्रश्न हा स्वतःच्या अधिकाराला आव्हान मानू नये. पालकांनी मुलाचे स्वतंत्र मत म्हणजे अवज्ञा असे समजू नये. विद्यार्थ्याने शिक्षकांची सूचना म्हणजे स्वतःचा अपमान असे मानू नये. ‘मी’च्या जागी ‘आपण’ आले की संवादाला

जागा मिळते आणि संवादातून समज निर्माण होते. अहंकार कमी झाला की शिकण्याची आणि शिकवण्याची दोन्ही प्रक्रिया अधिक समृद्ध होते.

५. अंतर्मनातील वेदनांची जाणीव

ः प्रतिक्रिया नको, प्रतिसाद हवा

आपल्या अनेक प्रतिक्रिया केवळ वर्तमान परिस्थितीतून निर्माण होत नाहीत; त्या जुन्या अनुभवांचेही प्रतिबिंब असतात. एखादे शब्द, एखादी टीका किंवा एखादी घटना मनातील जुनी वेदना जागृत करू शकते आणि त्यातून अपेक्षेपेक्षा मोठी प्रतिक्रिया निर्माण होते. अशा वेळी स्वतःला विचारणे आवश्यक आहे की “माझी प्रतिक्रिया या क्षणापुरती आहे का, की माझ्या आत साठलेल्या जुन्या अनुभवांचीही त्यात वाटा आहे?” ही जाणीव झाली की राग, दुःख किंवा असुरक्षितता आपल्यावर पूर्णपणे नियंत्रण ठेवत नाही. विद्यार्थ्याला अपयश आले म्हणून तो अपयशी ठरत नाही; पालकांची एखादी अपेक्षा पूर्ण झाली नाही म्हणून मुलाचे मूल्य कमी होत नाही; शिक्षकाला एखाद्या विद्यार्थ्याकडून अपेक्षित प्रतिसाद मिळाला नाही म्हणून त्याचा प्रयत्न व्यर्थ ठरत नाही. भावनांना नाकारायचे नाही, पण त्यांच्याच आधारावर स्वतःची ओळखही

सुनील गवळी

निर्माण करायची नाही.

६. जीवनाचा स्वीकार

: वास्तवाशी

भांडण्याऐवजी त्याला समजून घेणे

स्वीकार म्हणजे परिस्थितीसमोर हार मानणे नव्हे. उलट वास्तव जसे आहे तसे स्पष्टपणे पाहून त्यामध्ये आवश्यक बदल करण्याची तयारी म्हणजे स्वीकार. विद्यार्थ्याला अपेक्षित गुण मिळाले नाहीत तर प्रथम ते स्वीकारणे आणि नंतर चुका शोधून पुढील प्रयत्न करणे अधिक योग्य आहे. पालकांनी मुलाची इतरांशी तुलना करण्याऐवजी त्याच्या वास्तविक क्षम तांचा स्वीकार करावा. शिक्षकांनी वर्गातील अडचणी नाकारण्यापेक्षा त्या समजून घेऊन नवीन पद्धती वापराव्यात. वास्तव नाकारण्यात मोठी ऊर्जा खर्च होते; स्वीकार आपल्याला तीच ऊर्जा परिवर्तनासाठी वापरण्याची संधी देतो. स्वीकार हा पराभवाचा नाही, तर परिवर्तनाचा पहिला टप्पा आहे.

७. मौन आणि ऐकण्याची शक्ती : प्रत्येक

समस्येला त्वरित उत्तर आवश्यक नसते

आज बोलणारे अनेक आहेत; परंतु म नापासून ऐकणारे कमी झाले आहेत. अनेकदा विद्यार्थ्याला सल्ल्यापेक्षा समजून घेणारे कान अधिक असतात. मुलांने काही सांगितले की लगेच उपदेश करण्याऐवजी पालकांनी त्याचे

बोलणे पूर्ण ऐकावे. शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांच्या चुकीमागील कारण समजून घेण्याचा प्रयत्न करावा. विद्यार्थ्यांनीही शिक्षकांच्या सूचनांकडे केवळ आदेश म्हणून न पाहता त्यांच्या अनुभवातून आलेले मार्गदर्शन म्हणून पाहावे. काही वेळा शांत राहणे म्हणजे दुर्लक्ष नसते; ते समोरच्या व्यक्तीला स्वतःचे मन व्यक्त करण्यासाठी दिलेली जागा असते. मौन योग्य ठिकाणी वापरले तर ते नात्यांमधील सर्वात प्रभावी संवाद बनू शकते.

८. समर्पणाची वृत्ती : प्रयत्न आपल्या

हातात, प्रत्येक परिणाम नाही

मानवाला प्रत्येक गोष्ट आपल्या मनाप्रम णे घडायची असे वाटते; परंतु जीवन तसे चालत नाही. आपण प्रयत्न करू शकतो, नियोजन करू शकतो, तयारी करू शकतो; पण प्रत्येक परिणामावर आपले नियंत्रण नसते. विद्यार्थ्याने मनापासून अभ्यास करणे हे त्याच्या हा- तात आहे; प्रत्येक परीक्षेचा निकाल मात्र पूर्णपणे त्याच्या हातात नसतो. शिक्षकाने प्रामाणिकपणे शिकवणे त्याच्या हातात आहे; प्रत्येक विद्यार्थी त्याच गतीने शिकेलच असे नाही. पालकांनी योग्य वातावरण निर्माण करणे त्यांच्या हातात आहे; मुलाच्या आयुष्यातील प्रत्येक निर्णय ते घेऊ शकत नाहीत. म्हणूनच कृतीमध्ये पूर्ण प्रामाणिकपणा आणि परिणामाम ध्ये समत्व ही मानसिक संतुलनाची महत्त्वाची गुरुकिल्ली आहे.

९. नात्यांमध्ये उपस्थिती : जवळ

असण्यापेक्षा मनाने सोबत असणे महत्त्वाचे एखाद्या व्यक्तीजवळ बसणे म्हणजे तिच्यासोबत असणे नव्हे. मनाने उपस्थित राहणे म्हणजे समोरच्या व्यक्तीला त्याचे अस्तित्व महत्त्वाचे आहे, अशी अनुभूती देणे. पालकांनी मुलाशी बोलताना त्याच्याकडे लक्षपूर्वक पाहणे, शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांच्या प्रश्नांकडे गांभीर्याने पाहणे आणि विद्यार्थ्याने शिक्षकांचे म्हणणे समजून घेण्याचा प्रयत्न करणे हीच खरी उपस्थिती आहे. माणसाला मोठ्या भेटवस्तूपेक्षा आपल्याला कोणी मनापासून ऐकले, समजून घेतले आणि स्वीकारले याची आठवण अधिक काळ रा- हते. उपस्थिती ही नात्यांची शांत पण अत्यंत प्रभावी भाषा आहे.

१०. निसर्गाशी नाते : निसर्ग हा

अनुभवातून शिकवणारा शिक्षक

निसर्ग आपल्याला संयम, सातत्य आणि स्वीकार शिकवतो. झाड आपली वाढ सिद्ध करण्यासाठी घाई करत नाही; नदी प्रत्येक वळणाशी भांडत नाही; कलू आपल्या वेळेनुसार बदलतात. या साध्या

प्रक्रियांमध्ये जीवनाचे मोठे तत्त्वज्ञान दडलेले आहे. विद्यार्थ्यांना निसर्ग निरीक्षण, वृक्षसंवर्धन, बागकाम, परिसर स्वच्छता, पक्षीनिरीक्षण यांसारख्या कृतींशी जोडल्यास त्यांची निरीक्षणशक्ती आणि संवेदनशीलता वाढते. शिक्षक आणि पालकांनीही मुलांना निसर्गाकडे केवळ मनोरंजन म्हणून नव्हे तर जीवनशाळा म्हणून पाहण्याची दृष्टी द्यावी. निसर्गाशी संवाद साधणारे मन स्वतःशी संवाद साधायला शकते.

११. काळाच्या भानाची जाणीव

: भविष्य घडवताना वर्तमान हरवू नये

भविष्यासाठी नियोजन आवश्यक आहे; परंतु भविष्याच्या चिंतेत वर्तमान माणवे योग्य नाही. विद्यार्थ्यांच्या प्रत्येक दिवसाला “उद्याच्या यशासाठी” मोजले तर त्याच्या आजच्या अनुभवांचे सौंदर्य हरवू शकते. पालकांनी मुलाच्या भविष्याची काळजी घेताना त्याच्या वर्तमानातील भावनिक गरजांकडे लक्ष द्यावे. शिक्षकांनीही केवळ पुढील परीक्षेचा विचार न करता आजचा शिकण्याचा अनुभव अर्थपूर्ण करावा. भविष्य हे आजच्या छोट्या कृतींमधून तयार होते. त्यामुळे वर्तमान क्षणाचा योग्य उपयोग करणे हीच भविष्याची सर्वोत्तम तयारी आहे. उद्याची चिंता कमी करण्याचा सर्वात प्रभावी मार्ग म्हणजे आजची कृती अधिक करणे.

१२. जागृतीची सुरुवात

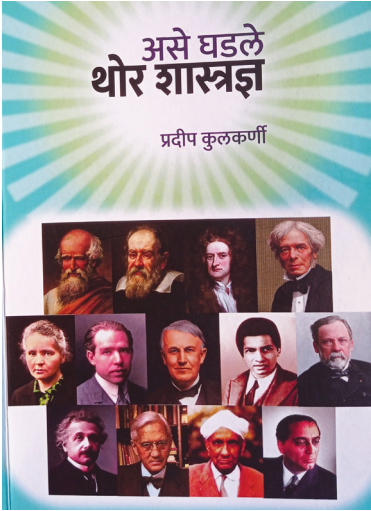
: स्वतःला पाहण्याची कला

जागृती म्हणजे एखादी दूरची किंवा गूढ अवस्था नाही. आपल्याला राग आला आहे हे रागाच्या भासात जाणवणे, आपण चुकीचे बोललो हे स्वीकारणे, आपले मन अस्वस्थ आहे हे ओळखणे, मुलाच्या वर्तनामागील भावना समजून घेणे आणि विद्यार्थ्यांचे लक्ष विचलित झाले आहे हे शिक्षकाने जाणणेहीच जागृतीची सुरुवात आहे. स्वतःच्या विचारांकडे, भावनांकडे आणि कृतींकडे सजगपणे पाहण्याची क्षमता वाढली की माणूस परिस्थितीला केवळ बळी राहत नाही; तो स्वतःच्या प्रतिसादाची जबाबदारी घेऊ ला- गतो. जागृती म्हणजे स्वतःला बदलण्यापूर्वी स्वतःला स्पष्टपणे पाहण्याची क्षमता.

थोडक्यात शिक्षणाने बाहेरचे जग जिकण्याबरोबर आतले जगही समजून घ्यावे शिक्षणाचा प्रवास केवळ पुस्तकापासून परीक्षेपर्यंत आणि परीक्षेपासून करिअरपर्यंत मर्यादित राहू नये. त्याचा प्रवास ज्ञानाप- पासून जिवेकडे, जाणीवेपासून विवेकाकडे आणि जाणीवेपासून समृद्ध व्यक्तिमत्त्वाकडे झाला पाहिजे. ●

वाचनीय आणि प्रेरक

असे घडले थोर शास्त्रज्ञ

आरशांचा वापर करून जगातील पहिली दुर्बीण बनवली. न्यूटन हे महान भौतिक शास्त्रज्ञ, गणितज्ञ होते. त्याचबरोबर रसायनशास्त्रज्ञही होते. रॉयल सोसायटीचे ते अध्यक्ष निवडले गेले आणि त्यांनी मृत्यूपर्यंत या पदावर कार्य केले. न्यूटन यांनी त्यांच्या आधीच्या काळातील सर्व महान शास्त्रज्ञांचे ऋण मान्य करताना कृतज्ञतेने म्हटले होते, “पूर्वी होऊन गेलेल्या शास्त्रज्ञांच्या खांद्यावर उभा राहिल्यामुळे त्यांच्यापेक्षा मी अधिक दूरवरचे बघू शकलो!” मायकल फॅरेडे (२२.९.१७९१– २५.८.१८६७) यांनी घरच्या गारिबीमुळे आणि शाळेत चांगली वागणूक न मिळाल्यामुळे, वयाच्या तेराव्या वर्षीच शाळा सोडली. लंडनमध्ये गरीब वस्तीत ते राहत होते. बुकबाईडरच्या दुकानात विरवकोशाचे बाईंडिंगचे काम करताना, विद्युतशास्त्रावरची माहिती वाचून त्यांच्या मनात कुतूहल निर्माण झाले. सुप्रसिद्ध शास्त्रज्ञ सर हंफ्री डेव्ही यांच्याबरोबर काम करण्याची फॅरेडे यांना संधी मिळाली. त्यामुळेच नंतर रॉयल इन्स्टिट्यूटमध्ये त्यांना नोकरी मिळाली. फ्रान्समधील त्यांच्याबरोबरच्या दौऱ्यामुळे मायकेल यांना विविध शास्त्रज्ञांना भेटता आले. या दौऱ्यानंतर त्यांनी ‘इलेक्ट्रोकेमिस्ट्री’ मध्ये बरेच संशोधन केले. दीर्घकाळ केलेल्या संशोधनातून त्यांनी तीन नियम शोधून काढले. त्यामुळे इलेक्ट्रोकेमिस्ट्री या विषयाला आधुनिक विज्ञानाचा दर्जा प्राप्त झाला. फॅरेडे यांनी प्रयोगशाळेत स्टॅनलेस स्टील बनवले. परंतु आर्थिक लाभाची अपेक्षा नसल्याने, ते पुढील संशोधनाकडे वळले. यासंबंधीची सविस्तर माहिती प्रदीप यांनी दिली आहे. चुंबकीय शक्तीचा वापर करून वीज निर्मिती करता येते, हे प्रथमच फॅरेडे यांनी प्रयोगातून सिद्ध केले. १८२० ते १८६२ या दीर्घकाळात केलेल्या, विविध प्रयोगांची सविस्तर माहिती फॅरेडे यांनी लिहून ठेवली. ही माहिती,१९३२साली सात खंडांमध्ये प्रसिद्ध झाली. ते शास्त्रज्ञ म्हणून श्रेष्ठ होते, तसेच त्यांची जीवनातल्या उच्च मूल्यांवर श्रद्धा असल्याने ते माणूस म्हणूनीही थोर होते.अल्बर्ट आईन्स्टाईन (१४.३.१८७९ – १८.४.१९५५) यांचा जन्म जर्मनीतील, उल्म नावाच्या छोट्याशा गावात, ज्यू कुटुंबात झाला. अल्बर्ट यांना बालपणापासूनच एकांतवास आवडे. त्यामुळे सूक्ष्म निरीक्षण करण्याची सवय लागली. संगीताची त्यांना विलक्षण आवड होती. व्हायोलिन वाजवताना त्यांना, अनेक वेळेला, न सुणणाऱ्या समस्यांची उत्तरे सापडत. त्यांच्या सापेक्षतावादाच्या सिद्धांतामुळे वैज्ञानिक जगतामध्ये खळबळ उडाली. आईन्स्टाईन हे प्रयोगशील शास्त्रज्ञ नव्हते, तर तरल

घेण्यास परवानगी नव्हती. त्यामुळे पॅरिसला जाऊन भौतिकशास्त्र आणि गणित या विषयांत पदवी प्राप्त केली. मारिया आणि पिएर क्युरी एकाच संस्थेत संशोधन कामात मग्न असल्यामुळे, पुढे त्यांनी अतिशय साधेपणाने विवाह केला. मारी सतत संशोधनात मग्न असत. ‘रेडियम’ आणि ‘पोलोनियम’ या मूलद्रव्यांच्या किरणोत्सर्गाच्या संदर्भात केलेल्या महत्त्वपूर्ण संशोधनाबद्दल १९०३ साली क्युरी दाम्पत्याला भौतिकशास्त्राचे नोबेल पारितोषिक मिळाले. रेडियमच्या शोधाचे पेटेंट घेऊन, संघर्षाशी होणे शक्य असूनही क्युरी दाम्पत्याने तो मोह टाळला. वैज्ञानिकांनी लावलेल्या शोधांवर संपूर्ण मानव जातीचा हक्क असला पाहिजे, असे त्यांना वाटे. मारी क्युरी यांना १९११सालचे रसायनशास्त्राचे नोबेल पारितोषिक मिळाले. पहिल्या महायुद्धाच्या काळात विविध हॉस्पिटलमध्ये दाखल झालेल्या जखमी सैनिकांच्या उपचाराची दिशा ठरवण्यासाठी मारी यांनी फ्रिती क्ष- किरणयंत्रे बनवून घेतली. अन्य सेवाभावी व्यक्तींच्या मदतीने अनेक सैनिकांचे प्राण वाचवण्याचे महान कार्य मारी यांनी केले. नील्स बोर (७.१०.१८८५ – १८.११.१९६२) यांचा जन्म, डेन्मार्कमधील कोपनहेगन येथे झाला. भौतिकशास्त्र विषयात त्यांनी १९११ साली डॉक्टरेट मिळवली. इंग्लंडमधील मॅंचेस्टर विद्यापीठात अर्नेस्ट रुदरफोर्ड यांच्या मार्गदर्शनाखाली संशोधन केले. बोर यांनी अणुच्या अंतर्गत रचनेचा जटिल प्रश्न पूर्णपणे सोडवला. अणूच्या रचनेसंदर्भात आणि विशिष्ट परिस्थितीत ते अणू प्रकाश उत्सर्जित करतात. वाविषयी केलेल्या

मूलभूत आणि महत्त्वपूर्ण संशोधनाबद्दल त्यांना १९२२ साली भौतिकशास्त्रातील नोबेल पुरस्कार देण्यात आला. हिटलरने ज्यू विरोधात अनेक कायदे केले, त्यामुळे नामवंत ज्यू शास्त्रज्ञांना, इतर देशांत स्थलांतरित करण्यास नील यांनी बहुमोल मदत केली. अणुशक्तीचा वापर विधायक कामांसाठीच केला पाहिजे, हा संदेश जगभर पोहोचवणाऱ्या नील्स बोर यांना अनेक पुरस्कार मिळाले. ते मानवंतेच्या कल्याणाबाबत संदेव जागरूक होते. सी.व्ही.रामन यांचा जन्म मद्रास प्रांतातल्या, तिरुचिरापल्ली (चिची) येथे एका सामान्य शेतकरी कुटुंबात झाला. त्यांची मातृभाषा तमिळ होती. आर्थिक परिस्थिती बेताचीच होती. कुशग्राम बुद्दीच्या रामन यांनी भौतिकशास्त्र, इंग्रजी या दोन विषयांमध्ये १९०७ साली एम.ए.ची पदवी प्राप्त केली. त्यांचे विविध शोधनिबंध जागतिक कीर्तीच्या नियतकालिकांतून प्रकाशित झाले. कलकत्त्यातील इंडियन फायनान्स डिपार्टमेंट या ठिकाणी असिस्टंट ऑडिटर जनरल या पदावर त्यांची नेमणूक झाली. संशोधनातील रस टिकून असल्याने, त्यांनी ‘इंडियन असोसिएशन फॉर द कल्टिव्हेशन ऑफ सायन्स’ या संस्थेमध्ये संशोधन केले. भौतिकशास्त्राच्या लागणारी उपकरणे भारतातच तयार केली. त्यांचा स्वदेशीवर भर होता. १९४८ साली रामन यांनी ‘रामन रिसर्च इन्स्टिट्यूट’ ही संस्था स्थापन केली. या संस्थेचे आयुष्याच्या अखेपर्यंत ते संचालक होते. १९५४साली ‘भारतरत्न’ हा भारतातील सर्वोच्च नागरी पुरस्कार त्यांना दिला गेला. त्यांना अनेक जागतिक पुरस्कारही लाभले. सी.व्ही.रामन (७.११.१८८८ – २१.११.१९७०) यांनी भारताच्या वैज्ञानिक प्राप्तीचा पाया घातला. होमी भाभा यांचा जन्म मुंबईतील एका सुसंस्कृत, सुशिक्षित, संघर्ष पारशी कुटुंबात झाला. विज्ञान आणि गणित या दोन विषयांमध्ये होमींना उत्तम गती होती. १९१४ साली त्यांना केंब्रिज विद्यापीठाची पीएच.डी. प्राप्त झाली. आपल्या सूर्यमालेबाहेर ज्या अनेक आकाशगंगा आहेत, त्यातील ताऱ्यांचे स्फोट झाले की फार मोठ्या प्रमाणावर ऋणभारित आणि धनभारीत कणांची (इलेक्ट्रॉन आणि प्रोटॉन) निर्मिती होते. हे कण प्रकाशाच्या वेगाने प्रवास करतात. त्यांनाच ‘विरवकिरण’ म्हणतात. विरवकिरणांचा वर्णव कसा होतो, यासंबंधीचा सिद्धांत, ‘भाभा-हाइटलर-कस्केड सिद्धांत’ या नावाने प्रसिद्ध आहे.या महत्त्वपूर्ण संशोधनामुळे त्यांना जगभर मान्यता मिळाली. १९४०मध्ये भाभा, सर सी.व्ही. रामन यांच्या ‘इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ सायन्स’मध्ये संशोधन करण्यासाठी दाखल झाले. १.६.१९४५ रोजी मुंबईत टाटा मूलभूत संशोधन संस्था स्थापन झाली. होमी भाभा या संस्थेचे संचालक होते. या संस्थेत गणित, भौतिकशास्त्र, अ‍ॅस्ट्रो-फिजिक्स या विषयांवर संशोधन सुरू झाले. या संस्थेच्या कुलाबा येथील नवीन इमारतीचे उद्घाटन, १५ जानेवारी १९६२ रोजी, पंतप्रधान नेहरूंच्या हस्ते झाले. पं. नेहरू आणि भाभा यांच्या परस्पर सहकार्यातून, अणुशक्तीचा वापर शांततेसाठी व विधायक कार्यासाठीच करण्याचे ठरले. अणुऊर्जेचा वापर

करून वीज निर्मिती करणारे भारतातील पहिले केंद्र महाराष्ट्रातील तारापूर येथे स्थापन झाले. १९६९ पासून या केंद्रातून वीज निर्मिती होऊ लागली. अशी २२ केंद्रे सध्या भारतातील विविध राज्यांत कार्यरत आहेत. व्हिएना येथील आंतरराष्ट्रीय अणुशक्ती एजन्सीच्या सल्लागार समितीच्या बैठकीत, भारताचे प्रतिनिधित्व करण्यासाठी डॉ. भाभा तेथे जात होते, परंतु तेथे पोहोचण्यापूर्वीच, त्यांच्या विमानाला अपघात होऊन, सर्व प्रवासी मृत्युमुखी पडले. होमी भाभा (३०.१०.१९०९ – २४.१.१९६६) यांच्या सूचनेनुसार ‘इलेक्ट्रॉनिक्स काप्रीशन ऑफ इंडिया’ची स्थापना केली गेली. थॉमस अल्वा एडिसन (११.२.१८४७ – १८.१०.१९३१) यांचा जन्म अमेरिकेतील ओहाओ राज्यातील मिलान शहरात झाला. एडिसन हा अगदी मधु विद्यार्थी आहे, असे शाळेतील शिक्षकांनी सांगितल्यामुळे, त्याच्या आईने घरीच शिकवले. तीव्र स्मरणशक्ती आणि कुशग्राम बुद्धिमता यांचे वरदान लाभलेला थॉमस झटपट शिकला.वयाच्या १२ व्या वर्षीच, एडिसन यांनी स्वतःचा कष्टाने पैसे मिळवायला सुरुवात केली. रेव्हेचे प्रवासात विविध वस्तू विकून आणि येताना अन्य वस्तू विकत घेऊन त्यांची विक्री करून, त्यांनी पैसे मिळवायला सुरुवात केली. नंतर त्यांनी स्वतःचे वर्तमानपत्र सुरू केले. रेल्वेच्या शेवटच्या डब्यातील एका कोपऱ्यात प्रयोगशाळा थाटली. प्रयोगांशाळेमध्ये झालेल्या छोट्याशा स्फोटामुळे, आणि नंतर गाईने रागाने डाव्या गालावर, कानफटात मारल्याने एडिसन कायमचा बहिरा झाला. एडिसन यांनी लावलेल्या अनेक शोधांमुळे माणसाच्या भौतिक सुखात भर पडली. दैनंदिन जीवनात अनेक सोयीसुविधा निर्माण झाल्या. एडिसन यांनी त्यांच्या शोधांची अमेरिकेमध्ये हजारपेक्षा जास्त पेटंट्स घेतली. वीज पुरवठा करण्यासाठी लागणाऱ्या साहित्याची निर्मिती करण्यासाठी स्वतःची कंपनी स्थापन केली. कुशग्राम बुद्धिमता, जिद्द, चिकाटी आणि मेहनत या सर्व गुणांच्या आधारे अनेक शोध लावले. आपले आणि कोट्यवधी लोकांचे जीवन सुद्ध केले.

लुई पाश्चर (२७.१२.१८२२– २८.९.१८९५), हिपोक्रॅटिसच्या (इ.स.पू.४००) काळापासून ते १९वे शतक सुरू होईपर्यंत, वैद्यकशास्त्रात फारशी प्रगती झाली नव्हती. माणसाला आजार का होतात, याविषयी लुई यांच्या जन्माआधी समाजात अनेक गैरसमजुती आणि अंधश्रद्धा होत्या. प्लेग, कॉलरा, देवी, घटस्पर्, क्षय इ. विविध साथींच्या रोगांमुळे लाखो लोक शतकानुशतके मृत्युमुखी पडत होते. वेगवेगळ्या अतिसुक्ष्म जंतूमुळे माणसाला आणि प्राण्यांना आजार होतात, हे फ्रान्समधील लुई पाश्चर यांनी सिद्ध केले. त्या आजाराची लस बनवण्याचे आणि ती शरीरात टोचण्याचे तंत्र पाश्चर यांनीच सर्वथःप्रथम वापरले. या शोधांमुळे वैद्यकशास्त्राच्या इतिहासात क्रांती घडवून आली. द्रव पदार्थ नासू नयेत, यासाठी पाश्चरायझेनची पद्धत शोधून काढली. १८७० च्या दशकात पाश्चर यांनी लसीकरणचे महत्त्व जगाला पटवून दिले. माणसाला किंवा पशूंना लस टोचून त्यांचा शरीरात रोगप्रतिकारशक्ती निर्माण करता येते, हे सिद्ध करून त्यांनी रोगप्रतिकारशास्त्र

(इम्युनॉलॉजी) या शाखेचा पाया घातला. लुई पाश्चर यांच्या संशोधनाची प्रदीप यांनी सविस्तर माहिती दिली आहे. अलेक्झांडर

फ्लेमिंग (६.८.१८८१ – ११.३.१९५५) यांनी १९२८ मध्ये पेनिसिलिन या जगातील पहिल्या प्रतिजैविकाचा (ॲंटीबायोटिक) शोध लावला. या औषधामुळे काही जीवघेण्या आजारांपासून जगातील लक्षावधी माणसांचे प्राण वाचवणे शक्य झाले. सूक्ष्मजंतूंच्या संसर्गमुळे सजीवाला वेगवेगळे आजार होऊ शकतात बॅक्टेरिया (जिवाणू) व्हायरस (विषाणू) आणि फंगस (बुरशी) असे त्यांचे तीन प्रकार आहेत. बॅक्टेरियाच्या संसर्गामुळे कॉलरा, बीडिथेरिया, मॅने-जायटिस, क्षय, न्यूमोनिया असे विविध आजार होऊ शकतात. वैद्यकीय शिक्षण घेताना त्यांनी मानवी शरीररचनेचा बारकाईने अभ्यास केला. वेळोवेळी झालेल्या परीक्षांमध्ये फ्लेमिंग यांनी उत्तम यश आणि पारितोषिके प्राप्त केली. त्यांच्या विविध संशोधनांची सविस्तर माहिती प्रदीप यांनी दिली आहे. पेनिसिलीनच्या शोधाबद्दल सर अलेक्झांडर फ्लेमिंग, सर हॉवर्ड फ्लेरी, डॉ.अर्नेस्ट चेन यांना १९४५ साली नोबेल पारितोषिक विभागून देण्यात आले. पेनिसिलीनचा शोध लावल्यानंतर फ्लेमिंग यांनी त्याचे पेटेंट घेतले नाही. त्यांनी या शोधाचे श्रेय स्वतः न घेता निसर्गाला दिले होते. श्रीनिवास रामानुजन (२२.१२.१८८७ – २६.४.१९२०) हे मद्रास पासून १६० मैलांवर असलेल्या कुंभकोणम या गावचे रहिवासी. लहानपणापासून ते अतिशय भावनाप्रधान, हट्टी आणि मनस्वीवृत्तीचे होते. खेळांमध्ये त्यांना रस नव्हता. स्वतःचा विचारात ते गर्क असत. तल्लख बुद्धिमता असल्याने त्याला गणितामध्ये नेहमी १०० पैकी १०० गुण मिळत. नामगिरीदेवीच्या कृपाप्रसादामुळे, बुद्धीची दैर्घ्याी लाभली आहे, यावर त्यांचा ठाम विश्वास होता. घरामध्ये कर्मठ वातावरण होते. कॉलेजमध्ये ते सतत गणिताचा अभ्यास करत. मात्र अन्य विषयांत त्यांची प्रगती नसल्यामुळे त्यांना पदवी मिळाली नाही. त्यांनी प्रामुख्याने ‘नंबर थिअरी’ या विषयावर मूलभूत संशोधन केले. त्यांच्या या संशोधनाची माहिती त्यांच्या वरिष्ठांनी, त्यांचे संशोधन इंग्लंडमधील नामवंत गणितज्ञ, जी.एच. हार्डी यांना पाठवले. हार्डी यांनी रामानुजन यांच्या संशोधनाचे महत्त्व जाणले, त्यांना इंग्लंडला बोलावून घेतले. त्यांच्या वद्द्यांचा तेथील गणितज्ञांनी बारकाईने अभ्यास केला. रामानुजन यांनी केलेल्या संशोधनाचे महत्त्व विचारात घेऊन केंब्रिज विद्यापीठातने १९१६ मध्ये त्यांना बी.ए.ची पदवी दिली.१९१८ मध्ये रामानुजन यांना ‘रॉयल सोसायटी ’चा, व ‘ट्रिनिटी’चा ‘फेलो’ होण्याचा बढ्मान मिळाला. मात्र लंडनच्या थंड हवेमुळे, विशिष्ट आहाराच्या हट्टामुळे, तब्येतीकडे झालेल्या दुर्लक्षामुळे त्यांचे निधन झाले.

‘असे घडले थोर शास्त्रज्ञ’, या पुस्तकाद्वारे प्रदीप कुलकर्णी यांनी जगातील श्रेष्ठ शास्त्रज्ञांची, सुयोग्य कृष्णधवल आणि रंगीत छायाचित्रे, आकृत्या यांच्या साहाय्याने, सविस्तर ओळख करून दिली आहे. या महान शास्त्रज्ञांनी स्वहिताला, संपत्तीला महत्त्व न देता, संपूर्ण मानव जातीच्या हिताचा विचार केला होता. मानवाच्या कल्याणात त्यामुळे निश्चितच वाढ झाली आहे. मलपुष्टावर डॉ. विवेक पाटकर यांनी या पुस्तकाचे महत्त्व स्पष्ट केले आहे. प्रदीप कुलकर्णी यांचा, सचित्र परिचय शेवटी दिला आहे. हे पुस्तक विद्यार्थी, शिक्षक आणि सर्व सुजाण नागरिक यांच्यासाठी वाचनीय, प्रेरक आणि संग्राह्य ठरणारे आहे.

पुस्तकाचे नाव : असे घडले थोर शास्त्रज्ञ
लेखक : प्रदीप कुलकर्णी
प्रकाशक : मॅंजेस्टिक पब्लिशिंग हाऊस, गिरगाव, मुंबई-४
पहिली आवृत्ती : १४.८.२०२५
पृष्ठे : १७० मूल्य : रु.३००/-

सायंकाळ झाली होती.

राहून राहून किती दिवस राहणार. आज आम्ही गोवा सोडणार होतो. तसं सगळं पाहून झाल्यावर आम्ही आमच्या महाराष्ट्रात येण्यास तयार झालो. तशी गाडी मुंबई मामनि लागली होती.

आज दिवसभर आम्ही गोव्यात फिरलो होतो. गोव्यातील काही प्रेक्षणीय स्थळ पाहिले होते. त्या स्थळांना पाहून आम्ही सुखालो होतो. आता परतीचा प्रवास सुरू झाला होता. पुढचा प्रवास होता गणपतीपुळे. मुंबई मार्गांनं गाडी चालत होती. काही वेळानं मालवण आलं. तशी आम्हाला धून्ही लागली होती. दिवसभराचा पुन्हा थकवाही होता. त्यामुळं आम्हाला आता जेवण करून थोडा आराम करणं भाग होतं. मालवण आलं, तशी आमची गाडी एका रेस्टॉरंटमध्ये थांबली. जेवणाची ऑर्डर दिली गेली. मंडळी थकलेली असल्यानं खंयगं जेवणावर चांगला ताव मारत होतं. माझं जेवण झालं होतं. तसा एक मित्र सोनकळीचा एक रलास हातात देत म्हणाला,

“ही सोनकळी प्या गुरुजी. मालवणची मासोळी व सोनकळी पुर्ण जगत प्रसिद्ध आहे. एका प्लासला दिडशे रुपये पडतात.”

मी तो रलास हातात घेतला व ती सोनकळी पिऊ लागलो. नारळाचं पाणी व संध्या गंध्या मीठ टाकून ही सोनकळी बनवलीहोती.त्यात अजूनकायकायटाकले होते हे काही माहीत नाही. पण सोनकळी फारच सुंदर झाली होती.मित्र चालक होता. तसं पाहता बावीस लोकं असल्यानं दोन्ही चालकांना जेवण निःशुल्क होतं. त्यातच जेवणासोबतचचालकांनी सोनकळीची ऑर्डर दिल्यानं तिही आम्हाला चव घ्यायला मिळाली होती. तसा एक दिड तास गेला.

जेवण झाल्यानंतर पुन्हा आम्ही गाडीत बसलो. पुन्हा गाडी त्याच मुंबईच्या रस्त्यानं चालायला लागली. तशातच काही वेळ पुढे गेल्यावर रत्नागिरी आली. रत्नागिरीवरून एक वळण लागलं. रस्ता अरुंद होता. तसं काही वेळातच गणपतीपुळे आलं. गणपतीपुळ्याला येण्याची माझी दुसरी वेळ होती. त्यामुळं तेवढं आकर्षण वाटत नव्हतं. एखाद्या पर्यटन ठिकाणी प्रवासाची जी पहिली वेळ असते. तो क्षण अद्भूत असतो. त्याची कल्पनाच करता येत नाही. पण यावेळी दुसरी वेळ असल्यानं तो जुना गोडवा नव्हता. मुक्कामही निसर्गसांनिध्यत नव्हता.

रात्री प्रवास करणे का असेना, अंधारातही त्या परीसराची शोभा वाखाणण्याजोगी होती. चंद्राच्या शितल छायेत ते काळपट वृक्ष फेर धरून नाचत होते. तर रस्त्याच्या काठाने पसरलेला हा समुद्र त्या चंद्राच्या प्रकाशात वेळी जी वेळ होती. तीच वेळ यावेळीही होती. पण मंदिरात यावेळी एक बदल झाला होता. मागच्या वेळेला गणपती सोन्याचा होता. आता पाहताना त्याच्या शरीरावरील सोन्याचं आच्छादन गायब झालं होतं, अर्थात काढून टाकलं होतं.

मागे एकदा पर्यावरण साहित्य संमेलनाच्या निमित्ताने पुणे व कोकणात जाण्याचा योग आला होता. तेव्हा कोकण पाहताना फार मजा वाटत होती. तीच मजा आजही येत होती. आजुबाजुला नारळ व पोपळीची झाडं पसरलेली दिसत होती. कोणाला तरी विचारलं, हा भाग कोणता ? तो म्हणाला, ‘कुंभाभौल घाट’ म्हणजे. नागमोडी वळण घेत गेलेला रस्ता. थोडी जरी चुक झाली की सरळ खाईत. हेलकावे खात गाडीचा प्रवास सुरू होता.

‘गणपतीपुळे’चा प्रवास

गाडीमधुन पाहून मन उत्साहानं उंचबळत होतं. मनात फार मोठे तरंग निर्माण होत होते.

साखरझोपेत असलेली वनराजी पक्षांच्या किलबिल आवाजानेही झोपलेली असावी असे वाटत होते. माड आणि पोपळी तर गप्प बसल्यावर कोणतीही हालचाल करीत नव्हत्या. आमची चाहुल लागली तरी त्यांना जाग आली नाही वा त्या पोपळी अन् माडानेही स्वागत केले नाही असं वाटायला लागलं होतं. अन् ते तरी स्वागत कसे करतील.....ती काय स्वागत करायला माणसं होती! पण त्यांनाही जागवणारं कोणी तरी होतं. कोण होता तो.....कसे काय जमले त्याला? तो माणुस होता की अनुन काही?

पर्वताला धिऱ्ठ्या घातल्यागत गाडी चालू लागताच अचानक वारे वाहू लागले. माड आणि पोपळीही नाचायला लागल्या. माड हा वार तर पोपळी जशी नववधू सारखी डोलायला लागली.त्यातच वरातीतील प्रवासी असणारे आंबा, फणस काजुंची झाडही फेर धरून नाचायला ला-

गली. एवढंच नाही तर बांबुची झाडंही कर्णकर्कश आवाजात बासरी, सर्सई वाजवायला लागलेत, जणु विवाहसोहळा चाललाय.

आमची गाडी त्यातच गणपती पुळ्याला पोहोचताच त्याचं वर्णन करणं अवघड. एखाद्या सापासारखे पर्वतराजीतून नागमोडी वळणं घेत आल्याचा भास त्यावेळी मनाला सर्शून गेला. नागमोडी असलेल्या या सापाच्या गर्भातून आपण

सुखरुप बाहेर पडलो, असेही क्षणभर वाटले. कारण पुढे जीभ बाहेर काढणारा साप जसा दिसतो अगदी तसाच समुद्रही लालसर जीभेसारखा दिसत होता.कदाचित कोणाला तो जंगलातील सिंह किंवा वाघ जंगलात जीभ बाहेर काढून बसल्याचाही भास होत होता.

आम्ही गणपती पुळ्याला जेव्हा पोहोचलो, तेव्हा थोडी रात्रच होती. वर आकाशात चंद्र प्रकाशमान भासत होता. त्याचा उजेड त्या सागरावर पडला होता. जणू आकाश आपल्या पत्नीला भेटल्यागत वाटत होते. आकाश व पृथ्वी मायबाप असून चंद्र हे त्याचे लेकरू त्या मायबापाच्या कुशीत बसले आहे असा भास होत होता.

जेव्हा सकाळ झाली. चंद्राची अंधुक छटा आसमतातून नष्ट झाली होती. आकाश मात्र पाण्याला दू पलिकडे खेटून बसले होते, दुसऱ्या क्षितीज नावाच्या पुत्रासमवेत.....चंद्र नावाचा एक मुलगा फिचयला गेला असावा असं वाटत होतं. दिवस उजाळताच अथांग सागर समुद्रावर तांडव माजवत होत्या. लातर खवळवणारा लाटा उंच उंच उफाळत होत्या. ओसांडाणाऱ्या या लाटा पाहताच अंगावर रोमांच उभे राहात होते. काटेच जणु. भयंकर भीतीही वाटत होती.

सागराच्या मधोमध आस्वाद घेता यावा लाटेपर्यंत जाऊन सागराच्या लाटेची मजा घेत होते. विशेष म्हणजे त्या लाटा येत आणि पर्यटकांना चिंब करून जात.

हद्दाला सशरणाग्रा तो अनुभव फार काळ टिकला नाही. आम्ही गणपतीचं दर्शन घेऊन रत्नागिरीला निघणार होतो. पण त्यापुर्वी गणपतीचं दर्शन घ्यावं असं

आम्ही ठरवलं होतं. कारण आम्ही केवळ गणपतीपुळ्याचा समुद्रच पाहण्यासाठी काही गणपतीपुळ्याला आलो नव्हतो.

सकाळ झाली. मी समुद्रात अंघोळ केली. सारं ओंग चिकट झालं होतं. पण समुद्राचं पाणी आपल्या अंगात भिनावं, नव्हे तर त्या पाण्याचा आस्वाद घेता यावा म्हणुन मी समुद्रात अंघोळ केली होती.तर सहकाऱ्यांनी गरम पाण्यानं अंघोळ करून घेतली. गरम पाण्यानं अंघोळ केल्यास समुद्रातील पाण्याचे क्षार मरतात व त्यामुळे अंगावर चिकटा राहत नाही असा येथील लोकांचा समज. मी नंतर गरम पाण्यानेही रुमवर अंघोळ केली.चिकटा काढून

या ठिकाणी एक आख्यायिका आजही प्रसिद्ध आहे. जो कोणी या गणपती बापायला नवस करेल त्याचा नवस पुर्ण होतो. त्यामुळे की काय दर्शनाला सकाळपासुन फार गर्दी असते.कोणाच्या किती इच्छा पुर्ण होतात हे गदींवरून कळते. भाविकात काही विदेशीही मंडळी दिसली. ही विदेशी मंडळी गणपतीचं दर्शन आवरून घेताना दिसली. कोणीतर सांगत होतं की कितीही खवळलेला समुद्र असले तरी त्याचं पाणी मंदिराच्या पायऱ्या ओलांडत नाही. आम्ही ज्यावेळी गेलो त्यावेळी समुद्र खवळलेलाच होता.त्याच्या लाटा एवढ्या उंच उबवत होत्या की त्याचं एखादा उंच पर्वत बनला की काय असं वाटत होतं. जर समुद्र भरलेला असेल आणि आत उतरला येत नसेल तर त्याचा आनंद या मंदिरात उभे राहून सहज अनुभवता येतं. गर्भगृह देखील सुशोभित अस्संच आहे.

हा परिसर गणपती बापायच्या कुपेने पावन झालेला असून या भागात गणपतीची महिमा असल्याने या ठिकाणाहुन निघायसंच वाटत नाही.तरीही आम्हालाही सवड नसल्याने निघावं लागलं. आम्ही गाडीमध्ये बसलो. गाडी सुरू झाली. हळूहळू तो परिसर सोडला. मात्र काळजात आजही गणपतीपुळे घर करून आहे. आजही गणपती पुळ्याला जावंसं वाटतंय. तेथील समुद्राच्या लाटा अंगावर झेलावण्यास वाटतात. ही त्या गणपती बापायचीच कृपा असेल कदाचित आजही तिथे मारवंसं वाटतंय. तेथील गणपती बाप्पा हा अति पावन असून साऱ्या सृष्टीसौंदर्यानं नटलेला आहे. हे सर्व गणपती बाप्पाचीच कृपा असावी असें पणपटी वाटूनं. आपणही एखाद्या वेळी दर्शनाला जावून त्याच्या लाभ घ्यावा असंही मला मनोमन वाटतं.

गणेश दर्शन स्पर्धा २०२६

● वैभव विलास पाटील, मु. वायशेत, पोस्ट नवगाव, ता. अलिबाग

● भोर्बा ग्रामपंचायतीचे माजी सरपंच विलास गोठल यांच्या निवासस्थानी आकर्षक सजावटीसह स्थानापन्न करण्यात आलेले गणराय. (छायाचित्र : सलीम शेख)

● माणगाव येथील विनोद भेहता यांच्या निवासस्थानी कुटुंबातील सदस्यांनी अथक परिश्रम घेत मुंबईतील चाळीच्या धर्तीवर आधारित आकर्षक सजावटीसह सादर केलेला गणराय देखावा सर्वांचे लक्ष वेधत आहे. (छायाचित्र : सलीम शेख)

● माणगाव तालुक्यातील गांगवली येथील संतोष दाखिणकर व रामदास दाखिणकर यांच्या निवासस्थानी स्थानापन्न करण्यात आलेले गणराय. (छायाचित्र : सिद्धी दाखिणकर)

● राजाराम दामोदर पाटील मु. डावले, नागाव-अलिबाग

● श्री. प्रतिक भालचंद्र खारकर यांच्या निवासस्थानी (बामणगाव) विराजमान गणपती बाप्पाचे दर्शन घेताना श्री. राजेंद्र थळे व परिवार

● थेरेंडा डोऱ्यांची वाडी येथील सिद्धेश केमकर यांनी खंडोबा जेजुरीचा मनमोहक देखावा साजरा करण्यात आला. (छायाचित्र : सुरेश खडपे)

● चौल चंपावती आळी येथील श्री. रविंद्र प्रभाकर राऊळ यांनी करवीर निवासिनी महालक्ष्मी प्रसन्न देखावा सादर केलाय. (छायाचित्र : सुरेश खडपे)

● चौल चंपावती आळी येथील श्री. राजू जाधव यांनी चौल दत्तात्रेय यात्रेचा आकर्षक सजावट केले. (छायाचित्र : सुरेश खडपे)

● चौल पद्मावती आळी येथील जयवंत कृष्णा नागवेकर यांनी साकारलेली गणरायाची केलेली नयनरम्य सजावट. (छायाचित्र : सुरेश खडपे)

● चौल पिरांचे देऊळ येथील कु. साहिल सुनील घरत यांनी वारली कलेचा वापर करून झोपडीमध्ये श्री गणेश विराजमान केलेत. (छायाचित्र : सुरेश खडपे)

● पेण-कोणोली येथील प्रवीण पाटील यांच्या घराचा बाप्पा.

● श्री. संतोष बांद्रे, मु. मुनवली, ता. अलिबाग यांच्या निवासस्थानी विराजमान गणपतीची मूर्ती. (छायाचित्र : अब्दुल सोगावकर)

● श्री. अरविंद मसुरकर, मु. मुनवली, ता. अलिबाग यांच्या निवासस्थानी विराजमान गणपतीची मूर्ती. (छायाचित्र : अब्दुल सोगावकर)

● श्री. चंद्रकांत मदन कवळे, मु. परहूर, ता. अलिबाग यांच्या निवासस्थानी विराजमान गणरायाची आकर्षक मूर्ती व देखावा. (छायाचित्र : अब्दुल सोगावकर)

● श्री. राजू कृष्णा म्हात्रे आणि परिवार, मु. कृष्णानगर-वडखळ, ता. पेण यांच्या निवासस्थानी विराजमान गणरायाची सुबक मूर्ती. (छायाचित्र : अब्दुल सोगावकर)

● श्री. प्रतिक भालचंद्र खारकर यांच्या निवासस्थानी विराजमान गणपती बाप्पाचे दर्शन घेताना. श्री. संदीप भाऊ गायकवाड (शेकाप चिटणीस मापगाव विभाग) व परिवार

● श्री. हर्ष भगत यांच्या निवासस्थानी विराजमान गणपती बाप्पाचे दर्शन घेताना. श्री. प्रतिक भालचंद्र खारकर (शेकाप पुरोगामी युवक संघटना सदस्य बामणगाव)